

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

จังหวัดจันทบุรีถือเป็นศูนย์กลางการค้าและผลิตอัญมณีที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของโลก เป็นแหล่งแร่รัตนชาติที่สำคัญของประเทศไทย ในอดีตจังหวัดจันทบุรีผลิตพลอยเนื้อแข็งได้ราวร้อยละ 95 ของพลอยสีที่ผลิตได้ทั้งหมด ได้แก่ ทับทิม ไพลิน และบุษราคัม โดยเฉพาะทับทิมที่เรียกว่า “ทับทิมสยาม” และบุษราคัมเป็นที่เลื่องลือในความสวยงามไร้ที่ติและเป็นที่ต้องการครอบครองของผู้ที่ชื่นชอบพลอยสีเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามปริมาณพลอยที่ขุดได้ในปัจจุบันมีจำนวนน้อยและไม่เพียงพอต่อการค้าในเชิงพาณิชย์ผู้ประกอบการจึงต้องพึ่งพิงการนำเข้าวัตถุดิบพลอยสีจากต่างประเทศหรือบางรายก็ไปร่วมลงทุนทำเหมืองในต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศในแถบแอฟริกาซึ่งยังมีพลอยสีสวยงามอยู่อีกจำนวนมาก (สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน), 2562)

ปัจจุบันการทำเหมืองพลอยในจังหวัดจันทบุรีลดลงเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีเหมืองพลอยบ้างบางแห่งที่ยังดำเนินการขุดอยู่บ้าง ยกตัวอย่างในบริเวณพื้นที่ ตำบลสีพยา ตำบลเขาพลอยแหวน อำเภอท่าใหม่ เป็นบริเวณที่มีการขุดพบพลอยตระกูลคอร์นดัม เช่น ไพลิน เขียวส่อง บุษราคัม พลอยสตาร์ และนิล ซึ่งบางพื้นที่เปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบของการให้นักท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการ ขุดหาพลอย สัมผัสวิถีชีวิตของชุมชน เนื่องจากบริเวณพื้นที่ดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำการเกษตร ซึ่งนักท่องเที่ยวยังสามารถเข้าไปพักผ่อน เยี่ยมบรรยากาศของสวนผลไม้อีกด้วย นายประดิษฐ์ ประคองภักดิ์ ประชาชนชาวบ้านด้านการทำเหมืองพลอย กล่าวว่า “แต่เดิมชุมชนบริเวณนี้ประกอบอาชีพทำสวนผลไม้แทบทุกบ้าน พอบ้านไหนขุดดินทำสวนแล้วเจอพลอยใต้ดินแล้วอยากทำเหมืองพลอยขุดพลอยไปขายก็ทำกัน ซึ่งถามว่าที่จริงในชุมชนยังมีพลอยอยู่หรือไม่ คำตอบคือยังมีอยู่แต่ต้องการเก็บไว้ให้ลูกหลานบ้าง บางบ้านแบ่งขุดเฉพาะบางพื้นที่เพราะไม่ต้องการทำลายหน้าดิน หรือสวนผลไม้ที่ปลูกไว้ ส่วนคนที่ไม่ขุดว่า พลอยเมืองจันทน์ไม่มีเหลืออยู่แล้วนั้น หมายถึงพื้นที่ที่ขุดกันในเชิงพาณิชย์ถูกขุดไปหมดแล้ว อย่างไรก็ตามแม้การทำเหมืองพลอยจะลดน้อยลงไปทุกที สิ่งหนึ่งที่ยังคงอยู่ คือ ประสบการณ์ความรู้ในการขุดหาพลอยที่มีอยู่ในตัวของคนเฒ่าคนแก่ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ หากมีการรวบรวมความรู้และถ่ายทอดไปยังรุ่นลูกหลานได้ ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะมันคือมรดกทางภูมิปัญญาที่อยู่คู่กับชุมชนและท้องถิ่นแห่งนี้” (ประดิษฐ์ ประคองภักดิ์, 2563, พฤศจิกายน 30) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ข้างต้นทำให้เราเห็นได้ว่าปัจจุบันการทำเหมืองพลอยนั้นยังคงมีอยู่ แต่ส่วนใหญ่อยู่ในลักษณะของการนำไปใช้เชิงส่งเสริมการท่องเที่ยว และให้ความรู้ ทิมผู้วิจัยจึงเห็นว่าสิ่งที่ยังคงเหลือไว้และมีสำคัญอย่างยิ่ง คือ ความรู้ในการทำเหมืองพลอยแบบดั้งเดิมที่มีเสน่ห์และเอกลักษณ์ที่หาได้ยากจากปราชญ์ชาวบ้าน จึงเห็นว่าควรมีพื้นที่ที่เหมาะสมในการรวบรวมและสื่อสารความเป็นเอกลักษณ์นี้ไว้

นิทรรศการเป็นสื่อที่มีความเหมาะสมสำหรับการเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ และเป็นพื้นที่เผยแพร่ความรู้เหล่านั้นให้กลุ่มผู้สนใจเนื่องจากเป็นสื่อที่ต้องมีการนำข้อมูลต่าง ๆ ที่มีมาออกแบบรูปแบบการจัดแสดงงาน การวางเนื้อหาของงานที่ต้องการสื่อสารให้มีความเข้าใจง่าย และเข้าถึงผู้เข้าชมได้มากที่สุด โดยยึดหลักเบื้องต้นคือ ต้องให้ประโยชน์ ให้ความรู้ และความเข้าใจในเนื้อหาของงาน กับผู้เข้าชมได้เป็นอย่างดี

เทคโนโลยีความเสมือนจริง (Virtual Reality) หรือ วีอาร์ (VR) เป็นเทคโนโลยีที่ใช้ระบบและโปรแกรมคอมพิวเตอร์จำลองสภาพแวดล้อมเสมือนขึ้นโดยส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับการมองเห็นสามารถแสดงทั้งบนจอคอมพิวเตอร์ หรือ บนอุปกรณ์แสดงผลสามมิติ โดยผู้ใช้สามารถโต้ตอบกับสิ่งแวดล้อมเสมือนได้ทั้งการใช้อุปกรณ์นำเข้ามาตราฐานเช่น แป็นพิมพ์ หรือ เม้าส์ สภาพแวดล้อมจำลองยังสามารถทำให้คล้ายกับโลกจริงได้ เช่น การจำลองสำหรับการฝึกหัดขับเครื่องบินของนักบิน หรือในทางตรงกันข้ามเทคโนโลยีเสมือนจริงนี้ยังสามารถทำให้แตกต่างจากความเป็นจริงหรือกล่าวได้ว่าไม่เหมือนโลกความเป็นจริงเลยได้อีกด้วย เช่น เกมต่าง ๆ ที่มีผู้ผลิตเกมส์ยุคใหม่ทำขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งปัจจุบันเทคโนโลยีความเสมือนจริงเป็นหนึ่งในเทคโนโลยีที่ถูกนำมาใช้ร่วมในการทำงานนิทรรศการ ส่วนหนึ่งจากการต้องการพัฒนาการเข้าถึงงานให้เปิดกว้างมากขึ้นกับกลุ่มคนที่สนใจเข้าชมงาน แต่อยู่ห่างไกลจากพื้นที่การจัดงาน ให้สามารถเข้ามาเยี่ยมชมงานนิทรรศการจากที่ใด ๆ ในโลกได้เปรียบเสมือนการเข้ามาชมในพื้นที่จริง แต่ง่ายขึ้นโดยผ่านเพียงระบบคอมพิวเตอร์ หรือโทรศัพท์มือถือเท่านั้น (ธัชชัย ตระกูลเลิศยศ, 2559)

จากประเด็นข้างต้น ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าหากสามารถนำเอาเทคโนโลยีความเสมือนจริงที่มีในปัจจุบัน เข้ามาผสมผสานกับเทคนิคการออกแบบงานนิทรรศการ จะสามารถช่วยในการรวบรวมองค์ความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านในการทำเหมืองพลอยแบบโบราณที่หาได้ยากหรือที่แทบไม่มีให้ดูแล้วในการใช้ชีวิตจริง ให้ออกมาในรูปแบบของนิทรรศการเสมือนจริงเพื่อนำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำเหมืองพลอยของจังหวัดจันทบุรีซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการสื่อสารเผยแพร่องค์ความรู้ให้กับคนรุ่นหลังที่เป็นกลุ่มคนในชุมชนจนถึงคนนอกชุมชน ที่จะได้รับรู้ถึงเรื่องราวที่น่าสนใจ และมีคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำเหมืองพลอยแบบโบราณ อีกทั้งยังสามารถนำนิทรรศการเสมือนจริงที่ได้นี้มาใช้เป็นสื่อประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางเว็บไซต์ของชุมชนหรือช่องทางนำเสนอสื่ออื่น ๆ ได้อีกหลากหลายช่องทาง เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลและรวบรวมองค์ความรู้เพื่อนำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำเหมืองพลอยจังหวัดจันทบุรี
2. ออกแบบและพัฒนาต้นแบบนิทรรศการเสมือนจริงเพื่อนำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำเหมืองพลอยจังหวัดจันทบุรี
3. ประเมินคุณภาพของงานนิทรรศการเสมือนจริงเพื่อนำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำเหมืองพลอยจังหวัดจันทบุรี
4. ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่องานนิทรรศการเสมือนจริงเพื่อนำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำเหมืองพลอยจังหวัดจันทบุรี

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำเหมืองพลอยจังหวัดจันทบุรี สำหรับนำไปใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาหาความรู้ หรือทำวิจัยอื่น ๆ ต่อไป
2. ได้ต้นแบบนิตรรศการเสมือนจริงเพื่อนำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำเหมืองพลอยจังหวัดจันทบุรี สำหรับตำบลสีพยาและตำบลบ่อพุ อำเภอกาแพง จังหวัดจันทบุรี
3. ได้ผลการประเมินคุณภาพงานนิตรรศการเสมือนจริงเพื่อนำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำเหมืองพลอย ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการพัฒนา ปรับปรุงนิตรรศการเสมือนจริงอื่น ๆ ต่อไปในอนาคต
4. ได้ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่องานนิตรรศการเสมือนจริงเพื่อนำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำเหมืองพลอย ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงนิตรรศการเสมือนจริงอื่น ๆ ต่อไปในอนาคต

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาได้เลือกพื้นที่ในการศึกษา คือ ตำบลสีพยาและตำบลบ่อพุ อำเภอกาแพง จังหวัดจันทบุรี เพื่อศึกษาข้อมูลและรวบรวมองค์ความรู้ในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการทำเหมืองพลอยของจังหวัดจันทบุรี
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - 2.1 องค์ความรู้ด้านการทำเหมืองพลอยจากปราชญ์ชาวบ้าน
 - 2.2 เอกสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำเหมืองพลอยในจังหวัดจันทบุรี
 - 2.3 เอกสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำนิตรรศการเสมือนจริง
 - 2.4 ข้อมูลจากการประเมินความพึงพอใจที่มีต่องานนิตรรศการเสมือนจริงเพื่อนำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการทำเหมืองพลอย โดยผู้วิจัยทำการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการประเมินความพึงพอใจของคนที่ย้ายอยู่ในชุมชนตำบลสีพยาและตำบลบ่อพุ อำเภอกาแพง จังหวัดจันทบุรี โดยให้ผู้ประเมินทำการรับชมนิตรรศการตัวอย่างที่แสดงผลในรูปแบบสื่อภาพกราฟิก (ภาพนิ่ง) และสื่อภาพเคลื่อนไหว ผ่านหน้าจอคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เคลื่อนที่อื่น ๆ

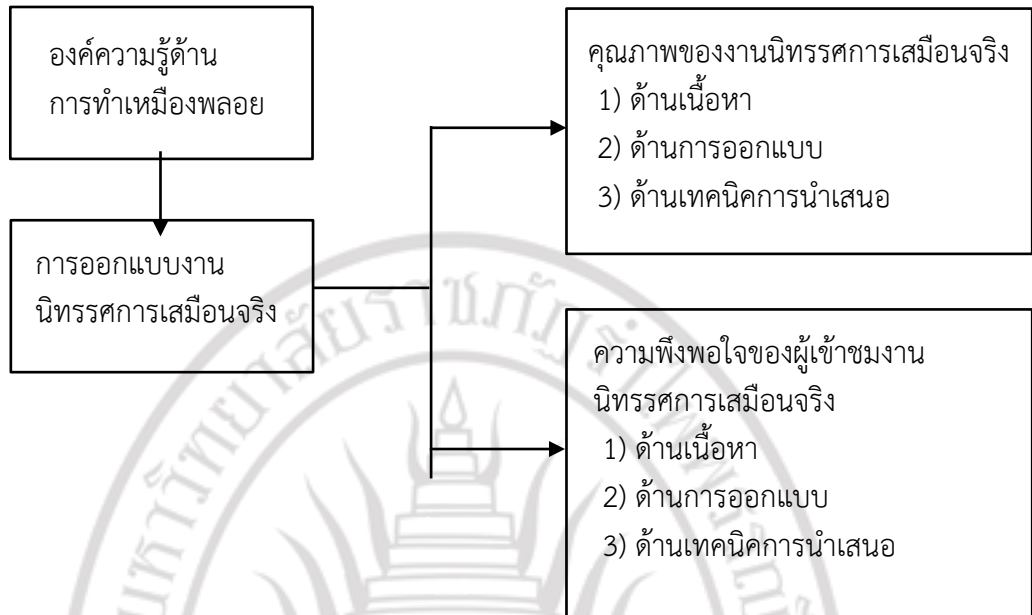
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. นิตรรศการเสมือนจริง หมายถึง รูปแบบของนิตรรศการที่เรียนรู้ผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ในงานวิจัยนี้กรอบแนวความคิดดังแสดงในภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวความคิดในงานวิจัย